

**ÖCKERÖ
KOMMUN**

**KARTLÄGGNING AV
FOLKHÄLSOLÄGET 2023**
Öckerö kommun

Sammanställd:

Dokumentansvarig:

Upprättad av:

maj- september 2023

Folkhälsoutvecklare

Nina Blomberg Zanders, Folkhälsoutvecklare

Sammanfattning

Kartläggningen av folkhälsoläget i kommunen är framtagen för att vara en grund för det kommande folkhälsoarbetet i kommunen de kommande fyra åren. Folkhälsoarbete bör vara långsiktigt där det hälsofrämjande och förebyggande arbetet är centralt. Sen den senaste kartläggningen färdigställdes 2019 har Coronapandemin haft stor inverkan på vårt samhälle. När nu den nya kartläggningen är klar kan vi se att många av de kortsiktiga effekterna av pandemin har återställts. De långsiktiga effekterna av pandemin kan vi inte än fastställa men vi kan se att det skett en ökning av psykisk ohälsa och ofrivillig ensamhet bland flera grupper.

I vår kommun finns det många faktorer som stärker och främjar folkhälsan men också flera utmaningar som vi står inför. Barnafödandet beräknas fortsätta att vara lågt under de närmaste åren och den äldre befolkningen kommer att fortsätta öka i antal, vilket ger vår kommun nya utmaningar. Det finns ett fortsatt behov av att arbeta hälsofrämjande och förebyggande bland barn och unga men också bland den äldre befolkningen som blir allt fler. Det är viktigt att så många som möjligt mår så bra som möjligt, så länge som möjligt i befolkningen. Utifrån detta har det i kartläggningen valts ut fem prioriterade fokusområden för folkhälsoarbetet de kommande fyra åren:

Barn och ungas uppväxtvillkor - En god start i livet är avgörande för barns livsvillkor och hälsa, både under uppväxten och senare i vuxenlivet. Att få en god start i livet med goda ekonomiska och fysiska uppväxtvillkor, trygga relationer till vuxna, goda kamratrelationer samt lek och lärande, är viktigt för att uppnå kognitiva, mentala, sociala och motoriska färdigheter.

Psykisk hälsa - Psykisk hälsa kan beskrivas som en tillgång eller resurs som möjliggör för oss människor att må bra och uppnå vår fulla potential. Den psykiska ohälsan ökar såväl i Öckerö kommun som i övriga kommuner i Sverige. Kvinnor/flickor uppger i större utsträckning att de lider av psykisk ohälsa.

Övervikt och fetma - Övervikt och fetma innebär en ökad risk att drabbas av ohälsa och är en av de främsta orsakerna till förlorade friska levnadsår och för tidig död i Sverige. Övervikt och fetma ökar i stort sett i alla åldrar i landet och det finns inga tecken på att utvecklingen håller på att avstanna.

Ofrivillig ensamhet - Ofrivillig ensamhet innebär en ökad risk för att utveckla hjärt- och kärlsjukdomar, stroke och demens. Risken ökar också för psykiska problem och självmord. De grupperna som upplever högst andel ofrivillig ensamhet är unga mellan 16–29 år, äldre 85 år+ och personer med funktionsnedsättningar.

Läkemedelsanvändning - En överanvändning eller felanvändning av läkemedel kan öka risken för att personer får biverkningar, att mer läkemedelssubstanser hamnar i miljön samt att antibiotika frambringa resistensutveckling. Öckerö kommun har högre användning av antidepressiva medel, sömn- och lugnande medel och antibiotika än i riket. Det är fler kvinnor än män som förskrivs och använder dessa läkemedel.

Innehållsförteckning

Inledning	1
Sveriges nationella folkhälsomål.....	1
Syfte.....	1
Bakgrund.....	2
Hälsa och folkhälsa.....	2
Demografisk översikt	3
Folkmängd.....	3
Medellivslängd.....	4
Befolkningsframskrivning och befolkningsprognos	4
Födda och döda	5
Invånare per ö.....	6
In- och utflyttade	6
Utrikesfödda	7
Folkhälsan i kommunen.....	8
Kunskap om befolkningen och dess behov	8
Hälsa.....	8
Psykisk hälsa.....	8
Ohälsotal.....	9
Tandhälsa i kommunen	9
Ofrivillig ensamhet, avsaknad av stöd och anhöriga.....	10
Våld och våld i nära relationer	10
Levnadsvanor	11
Fysisk aktivitet och stillasittande	11
Övervikt och fetma	12
ANDTS.....	13
Rökning och snusning bland unga	13
Alkoholkonsumtion bland unga	14
Narkotika bland unga	15
Spel om pengar bland unga	15
Läkemedelsförskrivning och användning	16
Antidepressiva medel.....	16
Sömn-och lugnande medel	16
Antibiotika	17

Utbildning och arbetsliv	17
Inflytande, trivsel och trygghet	18
Erfarenheter och reflektioner.....	19
Familjecentralen Navet	20
Föräldrarådgivning.....	20
Elevhälsan.....	20
Drogförebyggarna.....	21
Kultur och fritid.....	22
Etablering	22
Stöd och behandling	23
Närhälsans rehab.....	23
Anhörigsamordnare	24
Slutligen	25

Inledning

Kartläggningen av folkhälsoläget i kommunen är framtagen för att ligga till grund för de insatser som ska genomföras inom ramen för samverkansavtalet mellan Öckerös socialförvaltning och Västra Götalandsregionens västra hälso- och sjukvårdsnämnd (HSN). Avtalet i sig avser samverkan och samfinansiering av gemensamma folkhälsoinsatser i Öckerö kommun. En kartläggning kring behov och insatser görs varje ny mandatperiod, den föregående genomfördes år 2019. Den föregående kartläggningen ligger till grund för framtagandet av den nya.

Kartläggningen bör inte ses som en heltäckande kartläggning över kommunens alla delar som berör folkhälsan utan ska ses som en sammanställning av de utvalda områden som kan ge en god översiktssbild utan att bli för omfattande. Folkhälsoutvecklaren i kommunen har en samordnande funktion i arbetet och har sammanställt dokumentet.

Under hösten 2023 kommer en ny Lupp-undersökning att genomföras bland samtliga elever som går i årskurs 8 i kommunen. Rådata kommer att levereras från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Göteborgsregionen (GR) som kommer sammanställa resultaten enligt avtal med kommunen och leverera en sammanställning under våren 2024. Kartläggningen kommer därefter att kompletteras med resultaten från Lupp-undersökningen.

Sveriges nationella folkhälsomål

Det övergripande målet för Sveriges folkhälsopolitik är att skapa samhällliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation¹. Utifrån målet finns det åtta målområden. De nationella målen utgör grunden för de lokala folkhälsoinsatserna i kommunen tillsammans med regionala och lokala styrdokument.

De nationella folkhälsopolitiska målområdena går i linje med Agenda 2030. Agendan uppmärksammar att hälsoskillnaderna är en utmaning för samhället som helhet utifrån perspektivet hållbar utveckling och utifrån ett effektivt utnyttjande av allmänna resurser. Ett samhälles välfärd och hållbarhet har direkt samband med folkhälsan och hur den är fördelad. Främjande och förebyggande insatser för en god och jämlik hälsa är en integrerad del i agendans alla delar och en förutsättning för en socialt, miljömässigt och ekonomisk hållbar samhällsutveckling².

Syfte

Kartläggningens syfte är att ge en lättöversiktlig och samlad bild över folkhälsoläget i Öckerö kommun samt utgöra ett underlag för vilka fokusområden som bör prioriteras under

¹ Folkhälsomyndigheten (2023-02-08). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/nationella-mal-och-malomraden/>

² Folkhälsomyndigheten (2023-07-13). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-styr-folkhalsopolitiken/agenda-2030-for-hallbar-utveckling/>

perioden 2023–2026. Kartläggningen utgör ett underlag för planering, uppföljning och utvärdering av folkhälsoarbetet och ligga till grund för beslutfattande.

Bakgrund

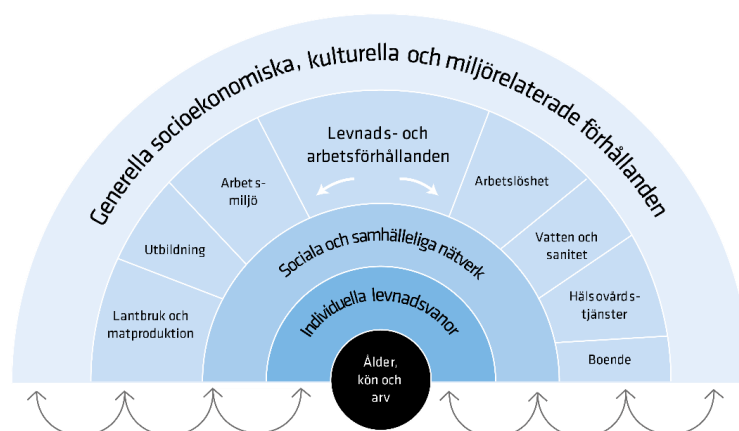
Hälsa och folkhälsa

Enligt Världshälsoorganisationen, WHO, innebär begreppet hälsa ett tillstånd av fullständigt fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och ej blott frånvaro av sjukdom och handikapp. Hälsa är ett mått på individnivå och beskrivs som en resurs för individen och inte endast som ett mål i sig³.

Till skillnad från individens hälsa är folkhälsa ett begrepp för hela befolkningens samlade hälsa med hänsyn till både nivå och fördelning av hälsan. En god folkhälsa innebär således att hälsan är så god som möjligt och samtidigt så jämnt fördelad som möjligt bland olika grupper i samhället. En ojämlikhet i hälsa definieras som systematiska skillnader i hälsa mellan olika grupper i samhället. Skillnader i hälsa kan bedömas utifrån till exempel kön, ålder och socioekonomisk position. Hälsan påverkas av en mängd olika faktorer, som brukar benämnas hälsans bestämningsfaktorer, det vill säga de miljöer, produkter, livsvillkor och levnadsvanor som påverkar hälsan och som på olika sätt och på olika nivåer samspelar med varandra. Figur 1. visar hur individuella faktorer, sociala sammanhang, levnadsvanor, livsstil, socioekonomi, samhällsarenor och samhällsutveckling har inverkan på varandra. Dessa faktorer är till stor del påverkbara och kan antingen leda till hälsa eller ohälsa³.

Folkhälsoarbete innebär att på olika sätt försöka förbättra folkhälsan. Att främja hälsa innebär att öka frisk- och skyddsfaktorer för hälsa, till exempel genom att stärka människors fysiska, psykiska och sociala välbefinnande eller underlätta för goda levnadsvanor. Att förebygga ohälsa handlar om att minska riskfaktorer för ohälsa. Det kan till exempel vara vaccination, screening eller information och stöd för att uppmuntra till hälsosamma val. Folkhälsoarbete kan även betyda att behandla och åtgärda problem som har uppstått för att motverka ytterligare problem, exempelvis metoder för rökavvänjning eller viktminskning. Folkhälsoarbete kräver att flera aktörer samverkar genom hälsofrämjande och förebyggande insatser för att skapa en positiv hälsoutveckling för befolkningen³.

Figur 1. Regnbågsmodellen över hälsans bestämningsfaktorer. Dahlgren & Whitehead 2007/1991.

³ Folkhälsomyndigheten (2022-10-28). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/om-folkhalsa-och-folkhalsoarbete/tema-folkhalsa/vad-ar-folkhalsa/folkhalsa-och-jamlik-halsa/>

Översiktsplan Öckerö kommun - Övergripande mål för mandatperioden 2023–2026

Vid varje ny mandatperiod fattar kommunfullmäktige beslut om vilka mandatmål som kommunen ska sträva mot under de kommande fyra åren. Till varje mål finns indikatorer med målvärde för respektive år under mandatperioden. Dessa, tillsammans med genomförda satsningar, utgör underlag för uppföljning av målen. Satsningarna tas fram i dialog mellan politiker och tjänstemän. Politikerna tar sedan beslut om dessa mål och tjänstemännen ansvarar sedan för hur målen ska uppnås. De övergripande målen för mandatperioden 2023–2026 är följande ⁴:

1. Öckerö kommun har en positiv befolkningsutveckling med fler i arbetsför ålder och fler yngre
2. Det är lätt och attraktivt att resa i sitt närområde
3. Barn och unga upplever meningsfullhet och framtidstro
4. Elever utvecklas och ges möjlighet att nå sina mål utifrån sina egna förutsättningar
5. Öckerö kommun har en god beredskap för att hantera samhällsstörningar
6. De platser där vi vistas i vår vardag och fritid upplevs som trygga
7. Det finns goda möjligheter till kultur- och fritidsaktiviteter där föreningar och övriga civilsamhället spelar en betydande roll
8. Kommunen har en äldrevård i toppklass som utgår från den enskildes behov och situation
9. Personer i behov av särskilt stöd har ett meningsfullt och aktivt liv genom ökad tillgänglighet och delaktighet
10. Öckerö kommun utmärker sig i hållbara lösningar och minskar sitt klimatavtryck
11. Kommunens unika miljö värnas genom långsiktigt hållbara lösningar
12. Öckerö kommun är en förebild i sin samverkansförmåga och attraktionskraft för näringslivet
13. Det är enkelt att starta och driva företag i kommunen
14. Kommunens medarbetare har ett stort engagemang och högt välbefinnande
15. Öckerö kommun utmärker sig som en nytänkande och modern organisation där vi jobbar tillsammans

Utifrån folkhälsan i kommunen berörs samtliga mandatmål, detta utifrån att resultaten kommer ha positiv inverkan på invånarnas fysiska, psykiska och sociala mående. Det är dock fyra mål som är av särskild vikt att arbeta med utifrån folkhälsoarbetet: Arbetet som främjar hälsan för målgruppen barn och unga, nummer 3 och 4. Samt nummer 7 och 8 som främjar möjlighet och tillgång till kultur- och fritidsintressen samt delaktighet.

Demografisk översikt

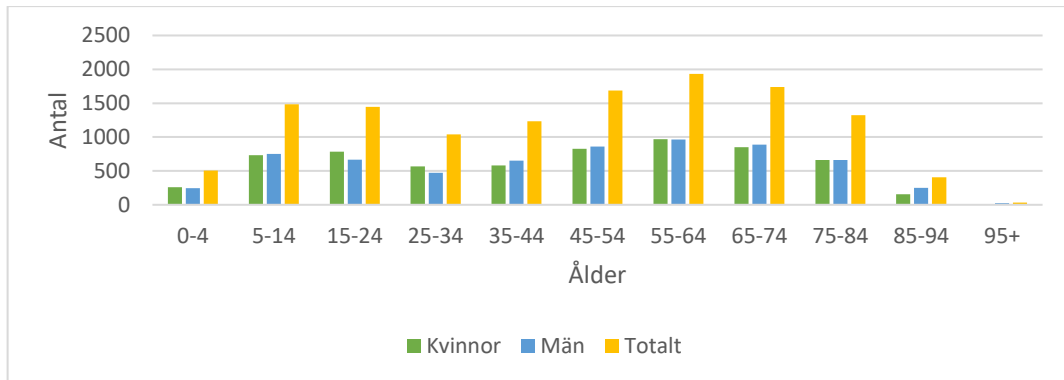
Folkmängd

Folkmängden i kommunen uppgick den 31 december 2022 till 12 800 individer med 50,1 procent kvinnor och 49,9 procent män. Åldersfördelningen i kommunen från 2021 och

⁴ Öckerö kommun (2023-08-01). <https://www.ockero.se/nyheter/kommun-och-politik/2023-01-31-overgripande-mal-for-mandatperioden-2023-2026>

prognosen för 2040 presenteras i diagram 2. Medelåldern i kommunen var 46,1 år 2022 vilket var något högre än genomsnittet i riket som var 41,7 år⁵.

Diagram 1. Folkmängd i Öckerö kommun fördelat på åldersgrupper och kön, 2022-12-31 (Statistiska Centralbyrån, 2023).

Medellivslängd

Den förväntade medellivslängden är den genomsnittliga ålder som en människa vid födseln beräknas uppnå, räknat på en bestämd grupp och är en av de indikatorer som används inom folkhälsa för att ge översikt. Kvinnor lever i genomsnitt längre än män i kommunen, vilket även överensstämmer med riket. Kvinnor i kommunen hade en förväntad medellivslängd på 85,25 år och män 82,11 år mellan åren 2018–2022. Detta är något högre än medellivslängden i riket som är 84,73 år för kvinnor och 81,34 för män⁵.

Befolkningsframskrivning och befolkningsprognos

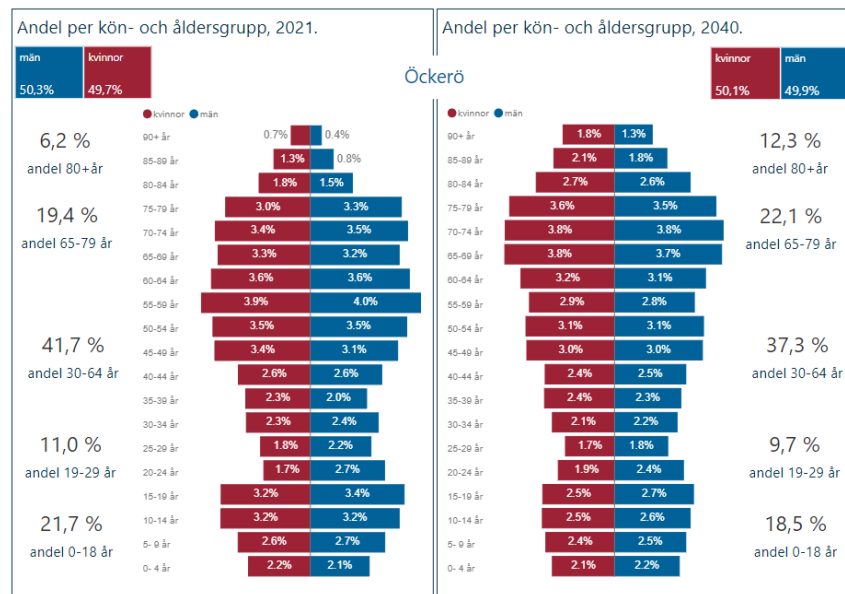
Framskrivningen av befolkningen bygger på antaganden om barnafödande, dödlighet, invandring och utvandring. Alla antaganden är osäkra. Enligt SCB:s befolkningsframskrivning kommer det ske en långsam ökning av befolkningen från 12 800 år 2022 till 13 136 invånare år 2040. Den grupp som beräknas ha störst andelsökning i befolkningen är åldersgruppen 80+ som kommer gå från att vara 6,2 procent år 2021 till 12,3 procent år 2040. En översiktsbild över kommunens demografi presenteras i diagram 2⁶.

SCB:s befolkningsframskrivning tar inte hänsyn till kommunens byggplaner. Den befolkningsprognos som kommunen har beställt från SCB som tar hänsyn till fler av kommunens faktorer visar att om byggplanerna inkluderas i analysen beräknas ett invånartal i kommunen till 13 430 år 2033. Om byggplanerna inte inkluderas visar samma prognos ett beräknat befolkningsantal på 12 585 invånare år 2033. Sammanfattningsvis visar befolkningsprognosen från SCB på ett högre invånartal än i befolkningsframskrivningen från SCB.

⁵ Statistiska Centralbyrån (2023).

⁶ SCB Statistikdatabasen (2023).

Diagram 2. Åldersfördelning av befolkning i kommunen år 2021 och prognos för år 2040 (SCB Statistikdatabas, 2023).

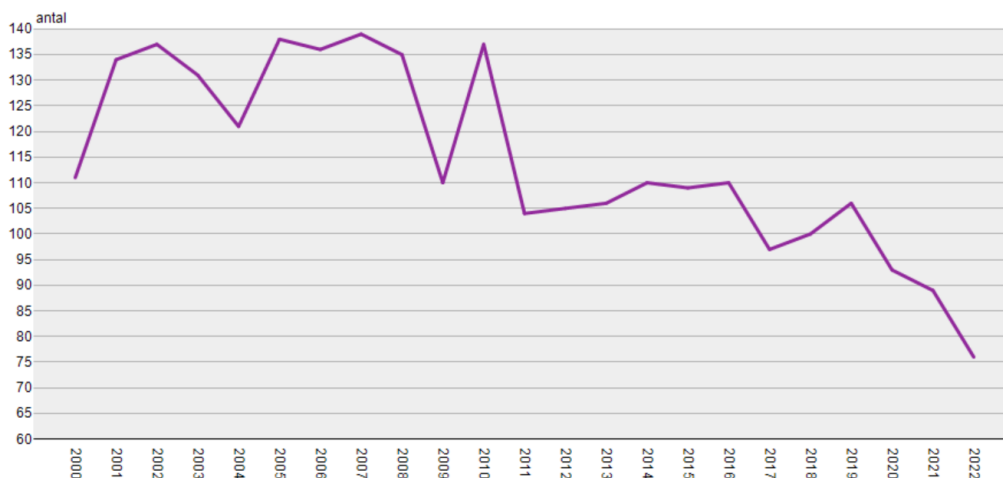

Födda och döda

Under 2022 födes 76 barn i Öckerö kommun. Det var det lägsta födelsetal i kommunen som går att få fram i SCB:s statistikdatabas som sträcker sig bakåt till 1968. Barnafödandet i hela Sverige visar en negativ trend. Ett mått för att mäta utvecklingen är *Summerad fruktsamhet* som är ett demografiskt mått som visar hur många barn en kvinna i genomsnitt väntas föda under sin livstid. Eftersom det utgår från hur många barn som faktiskt föds så kan det ändras från år till år – och ger därför en bra bild av befolkningsutvecklingen. I Sverige beräknas den summerade fruktsamheten till 1,52 barn per kvinna. I kommunen låg den summerade fruktsamheten på 1,43 barn per kvinna år 2022⁶.

Under 2022 dog 138 personer från kommunen. Antalet döda i kommunen var i och med det fler än antalet födda personer 2022⁶.

Diagram 3. Levande födda per år i kommunen, (SCB, 2023).

Invånare per ö

I kommunen så har det skett en minskning av antalet invånare sedan senaste kartläggningen gjordes år 2019. Tabell 1 visar invånarantalet på respektive ö samt skillnaden som skett sen senaste kartläggningen.

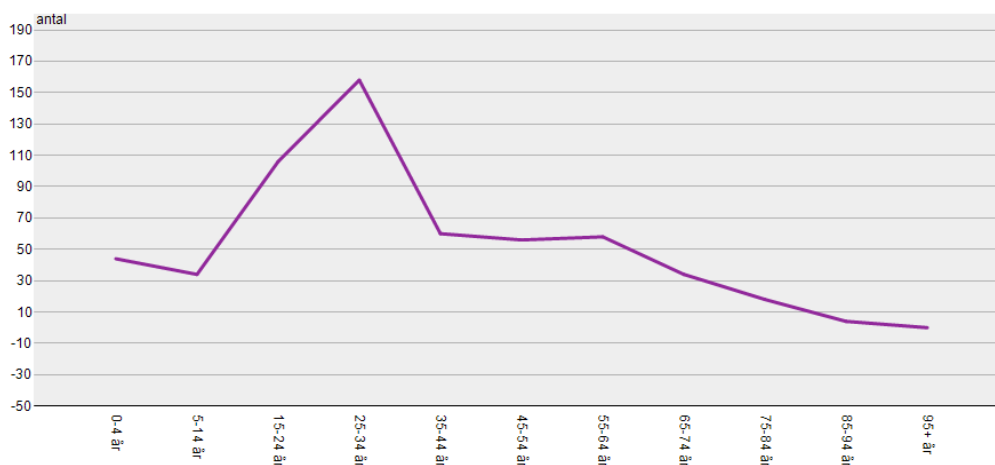
Tabell 1. Antal invånare i Öckerö kommun fördelat per ö, (SCB, 2022-12-31)

	Invånare per ö år 2022	Förändring från 2018
Hönö	5521	-11
Öckerö	3562	-40
Hälsö	573	-47
Björkö	1497	-48
Källö-Knippla	292	-3
HyppeIn	160	-8
Rörö	245	1
Kalvsund	244	38
Foto	626	-11
Grötö	80	-14
Totalt:	12 800	-143

In- och utflyttade

Inflyttningen till kommunen har ökat sen den senaste kartläggningen år 2019, då antalet låg på 567, år 2022 låg antalet inflyttade till kommunen på 728 personer. Högst antal inflyttade var i åldersgrupperna 15–24 år och 25–34 år, vilket illustreras i diagram 4. Antalet utflyttningar från kommunen låg på 614 personer 2022.

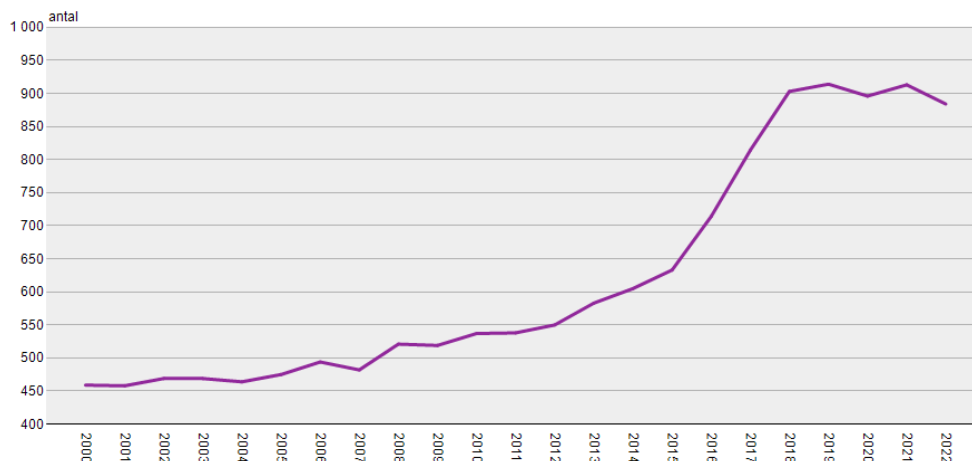
Diagram 4. Inflyttade efter ålder till kommunen (SCB 2023).

Utrikesfödda

Antalet utrikesfödda i kommunen har ökat sen år 2000 och följer utvecklingen som sker i hela Sverige. Vid förra kartläggningen låg antalet utrikesfödda som bodde i kommunen på 903 personer. År 2022 hade det skett en minskning till 884 personer, vilket illustreras i diagram 5.

Diagram 5. Folkmängd av utrikes födda efter år i kommunen (SCB, 2023).

Folkhälsan i kommunen

Kunskap om befolkningen och dess behov

Det går att inhämta kunskaper om befolkningen på olika sätt. I den här kartläggningen har statistik, forskning, erfarenheter och kunskaper om befolkningen sammanställts. När det gäller det sistnämnda har det varit centralt att samtala med representanter för olika verksamheter, interna inom kommunen men även externa organisationer och verksamheter som möter invånare i kommunen. Det behöver ske kontinuerlig inhämtning av kunskap om befolkningen för att kunna arbeta med hälsofrämjande och förebyggande insatser.

Hälsa

Hälsa omfattar som tidigare nämnts psykisk, fysisk och social hälsa. Samanställning av hälsoläget i Öckerö kommun ger en viktig indikation över hur kommunens befolkning mår och kan ses som centralt för det fortsatta hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Inom folkhälsa är det vanligt med successiva förändringar över en längre tid och mer ovanligt med drastiska svängningar. Om det skett svängningar är det viktigt att undersöka varför dessa har skett, både om det är till det sämre eller bättre för att få en större förståelse varför och eventuellt sätta in åtgärder för att hantera det.

Hur invånarna i kommunen skattar sin självupplevda hälsa är ett betydelsefullt mätinstrument. Andelen som uppskattar sin hälsa som god eller mycket god i kommunen är 74 procent i jämförelse med riket som ligger på 72 procent. Andelen i kommunen som skattar sin hälsa som dålig eller mycket dålig är 4 procent, i jämförelse med riket som ligger på 6 procent⁷.

Psykisk hälsa

Psykisk hälsa kan beskrivas som en tillgång eller resurs som gör det möjligt för oss människor att må bra och gör det möjligt för oss att uppnå vår fulla potential. Den psykiska hälsan påverkas av flera olika faktorer. Den påverkas både av ärftlig sårbarhet, vad vi gör, hur vi lever och vad vi är med om, men den påverkas också av de rättigheter, möjligheter eller begränsningar som samhället och vår omgivning ger oss.

I Sverige bedöms 86 procent av befolkningen ha ett gott psykiskt välbefinnande, men det är också vanligt med olika typer av lätta psykiska besvär, såsom oro, stress och sömnbesvär. I kommunen ligger andelen med gott psykiskt välbefinnande på 88 procent och därmed över snittet i riket.

I undersökningen Hälsa på lika villkor (2022) undersöktes psykiskt välbefinnande, stress och psykisk påfrestning. I kommunen var det 13 procent som uppgav att de var väldigt mycket stressade eller ganska mycket stressade, i riket var det 15 procent. Vidare var det i Öckerö 6,2 procent som uppgav att de hade svåra besvär med ångslan, oro eller ångest, i riket var andelen 9 procent. Gällande andelen som bedöms vara utsatta för psykisk påfrestning var det i Öckerö 4 procent och i riket 9 procent. Statistiskt avviker inte Öckerö från

⁷ Hälsa på lika villkor (2022).

kranskommunerna i de olika parametrar som rör psykisk hälsa, bortsett från Göteborg där fler har angett att de må sämre och är mer utsatta och de ligger därför högre i statistiken⁸.

Kvinnor ligger högre än män när det kommer till rapporterade sjukfall på grund av psykisk sjuklighet/psykisk ohälsa. I kommunen var det 67 procent av de insjuknade kvinnor och 33 procent var män. Åldersgruppen som hade högst andel sjukfall var 35–54 år⁸.

Under 2022 dog 1 254 personer av fastställd suicid i Sverige. Av dessa var 897 män och 357 kvinnor, 10 var barn under 15 år. Ytterligare 315 fall registrerades där det fanns misstanke om suicid, men där avsikten inte kunde styrkas. Två tredjedelar av de som avled i suicid år 2022 var män. Kvinnor är överrepresenterade när det gäller suicidförsök och det åldersspannet som sticker ut är 10–19 år där andelen försök var fem gånger högre bland flickor än pojkar och bland åldersgruppen 20–29 år var andelen kvinnor dubbelt så hög⁹.

I kommunen dör varje år 1–2 personer av självmord eller misstänkt självmord, men där avsikten inte kunde styrkas. Under våren 2023 färdigställdes Öckerö kommuns handlingsplan för suicidprevention. Den lokala handlingsplanen ska tydliggöra kommunens ansvar för det suicidpreventiva arbetet som en del av det länsgemensamma arbetet. Handlingsplanen utgör ett prioriteringsunderlag för det kommunövergripande arbetet, internt och i samverkan med relevanta aktörer med syfte att minska antalet suicid med 40 procent till år 2025. Arbetet med handlingsplanen sker kontinuerligt inom flera olika områden¹⁰.

Ohälsotal

Ohälsa på arbetsplatsen kan mätas genom ohälsotal och dessa beräknas som antal utbetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringssjukpenning, sjukersättning och aktivitetsersättning per försäkrad från socialförsäkringen. Utifrån Försäkringskassans beräkningar (2023) låg kommunens ohälsotal år 2022 på ett snitt av 22,9 i månaden i jämförelse med riket som låg på 22. Öckerö kommuns ohälsotal ligger över rikssnittet, men längre än snittet i Västra Götaland. Antal ohälsotal ökar med stigande ålder och andelen ohälsotal är fler bland kvinnor än bland män⁸.

Tandhälsa i kommunen

Tandhälsan är en viktig del av individens livskvalitet och välbefinnande. Tandhälsan är också en god indikator för det allmänna hälsotillståndet, eftersom tändernas status är starkt förknippat med levnadsvanor, vårdutnyttjande, ekonomiska förutsättningar och kunskaper om att kunna behålla en god hälsa.

Andelen i befolkningen som är 16+ år och som skattar sin tandhälsa som ganska bra/mycket bra är 78 procent i kommunen. Andelen i befolkningen som skattar sin tandhälsa som ganska dålig/mycket dålig ligger på 9 procent i kommunen. Detta går att jämföra med riket där det är 72 procent som upplever att de har ganska bra/ mycket bra tandhälsa och andelen med

⁸ Göteborgsregionen (2023).

⁹ Folkhälsomyndigheten (2023)

¹⁰ Öckerö kommun (2023).

ganska dålig/mycket dålig tandhälsa är 6 procent. I kommunen är andelen 6 åringar som är kariesfria 92 procent, snittet i Västra Götaland är 91 procent.

Det finns vissa grupper i samhället som skattar sin tandhälsa lägre. Detta är personer födda utomlands, personer med ekonomiska svårigheter och personer med funktionsnedsättning. Inom dessa grupper finns många äldre som lever med dålig tandhälsa⁸.

Ofrivillig ensamhet, avsaknad av stöd och anhöriga

Den frivilliga ensamheten som är självvald anses inte påverka hälsan negativt. Ofrivillig ensamhet kan däremot vara hälsofarligt och är jämförbart med att ha dåliga levnadsvanor. Det finns olika former av ensamhet. De två vanligaste är *subjektiv ensamhet* och *objektiv ensamhet*. Den *objektiva ensamheten* handlar om hur många faktiska personer du träffar och hur ditt liv ser ut t.ex. om du lever isolerat. Den *subjektiva ensamheten* handlar om känslan av ensamhet, till exempel att du kan befinna dig i sociala sammanhang men ändå uppleva att du är ensam.

Ofrivillig ensamhet innebär en ökad risk för att utveckla hjärt- och kärlsjukdomar, stroke och demens. Risken ökar också för psykiska problem och självmord. De åldersgrupper som mest upplever att de besväras av ensamhet och isolering är 16–29 år med 38 procent och 85 år och äldre med 37 procent. De äldre upplever i högre utsträckning att de har färre sociala kontakter – en objektiv ensamhet medan de unga oftare har ett större socialt nätverk genom skola, fritidsintressen eller arbete, men att de kan uppleva i högre grad att de är ensamma – den subjektiva ensamheten. Bland gruppen personer med funktionsnedsättningar är det 44 procent som upplever besvär av ensamhet och isolering i samhället.

I kommunen är det 20 procent av befolkningen som beräknas uppleva att de besväras av ensamhet och isolering, detta ligger lägre än snittet i regionen som är på 26 procent. Öckerö ligger lägre än snittet när det kommer till andelen som saknar praktiskt stöd som ligger på 3 procent jämfört med regionen som ligger på 13 procent. Andelen som saknar emotionellt stöd i kommunen ligger på 7 procent och är i samma nivå som i regionen⁸. Emotionellt stöd infattar att uppmuntra, bekräfta och visa empati för en person, partiskt stöd innefattar praktisk hjälp i vardagen och erbjudandet av resurser.

Någon gång i livet kommer de flesta personer få vårda, hjälpa eller stödja en närstående som är långvarigt sjuk, äldre eller har en funktionsnedsättning. Det är vanligt att en person som är anhörig till en drabbad tar ett stort ansvar. Blir en anhörigs ansvar för omfattande, upplevs som ofrivilligt eller om anhörigrollen tar mycket tid från fritid eller arbete kan det påverka den anhöriges mående och livskvalité negativt. Det anses också kunna ge upphov till psykiska påfrestningar, exempelvis oro, sorg och stress. Speciellt anses det finnas en risk för psykiska påfrestningar ifall de som utför anhörigomsorg själva är äldre, har en funktionsnedsättning eller ohälsa av något slag. Under 2022 kom Sveriges första anhörigstrategi som har som syfte att stärka anhörigperspektivet inom vård och omsorg, samt att göra stödet till anhöriga mer likvärdigt över landet.

Våld och våld i nära relationer

Våld är ett samhällsproblem och ett hot mot människors trygghet och hälsa. Både kvinnor och män utsätts men kvinnor drabbas oftare av upprepat och mer allvarligt våld. Förövaren

är i majoriteten av fallen en man. Av de som har blivit utsatta för brott i nära relationer är det merparten som inte polisanmäler och mörkertalet om hur många brott som begås är stort. År 2022 anmäldes i Sverige 36 019 fall av misshandel där den utsatta var bekant med gärningspersonen. För anmälda misshandelsbrott mot vuxna kvinnor 2022 begicks brottet av en bekant person i 80 procent av fallen. Motsvarande siffra för vuxna män var 42 procent. Under 2022 dödades tio kvinnor i Sverige av förövare som de haft en pågående eller avslutad parrelation med. För att förebygga våld och andra övergrepp i nära relationer har det från år 2021 införts nya bestämmelser att Socialnämnden även ska verka för att personer som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

I kommunen uppgav 3,4 procent att de hade utsatts för hot om våld de senaste 12 månaderna i enkäten Hälsa på lika villkor (2022). Det var 1,2 procent som uppgav att de hade utsatts för fysiskt våld. En majoritet av dessa var män. Det var 17 procent uppgav att de upplevt att de hade känt sig kränkta under de senaste tre månaderna. I Västra Götalandsregionen var det 2 procent som uppgav att de utsatts för fysiskt våld de senaste 12 månaderna¹¹.

Levnadsvanor

Levnadsvanor är vanor som har stor betydelse för vår hälsa. Det är vanor om hur och vad vi äter, dricker och rör på oss. Levnadsvanor påverkar hur vi mår både fysiskt och psykiskt och på kort och lång sikt. För att få en översiktsskild över hur invånarna i kommunen lever kommer ett urval av olika levnadsvanor att redovisas här nedan.

Fysisk aktivitet och stillasittande

Fysisk aktivitet bidrar till en ökad fysisk och psykisk hälsa, förbättrad inlärning, koncentration och sömnkvalitet. Allt från enkla vardagsrörelser till elitidrott räknas in i begreppet fysisk aktivitet. Hur vi rör på oss har förändrats genom åren, delvis på grund av den digitala utvecklingen i samhället. Det har skett en övergång till mer sittande under arbetstid och fritid samt ökad användning av motordrivna transportsätt. Både barn och vuxna sitter numera stilla under en större del av den vakna tiden⁸.

I kommunen var det 66 procent som bedömdes vara tillräckligt fysiskt aktiva och därmed ligger vi nästan på samma nivå som regionen. I kommunen var det 34 procent som motionerade minst en timme i veckan, vilket ligger under snittet i riket som är 39 procent.

Aktiv transport där bland annat cykling inräknas anses vara en av de viktigaste formerna av fysisk aktivitet eftersom det främjar både god hälsa och är miljövänlig. I kommunen är det 15 procent som cyklar varje dag eller nästan varje dag vilket är högre än snittet i regionen som ligger på 7 procent. Andelen invånare som vistas flera gånger i veckan i grönområden ligger på 81 procent, vilket är över snittet i riket som ligger på 73 procent.

Stillasittande ökar risken för flera olika sjukdomar, bland annat typ 2-diabetes, hjärt- och kärlsjukdomar och flera vanliga cancerformer. Detta gör stillastillasittande till ett av våra stora folkhälsoproblem. Stillasittandet är spritt i hela befolkningen i regionen men högst ligger åldersgrupperna 16–29 år, 30–44 år och 85+. Män ligger högre än kvinnorna gällande

¹¹ Hälsa på lika villkor (2022). <https://infogram.com/halsa-pa-lika-villkor-i-vastra-gotaland-2022-1hzj403q0l8yo4p?live>

stillasittande i samtliga åldersgrupper med respektive 27 procent i jämförelse med 21 procent för kvinnor.

I kommunen var det 19,4 procent som angav att de sitter stilla i 10 timmar eller mer per dygn, vilket är lägre än riket där snittet ligger på 25 procent⁸.

Övervikt och fetma

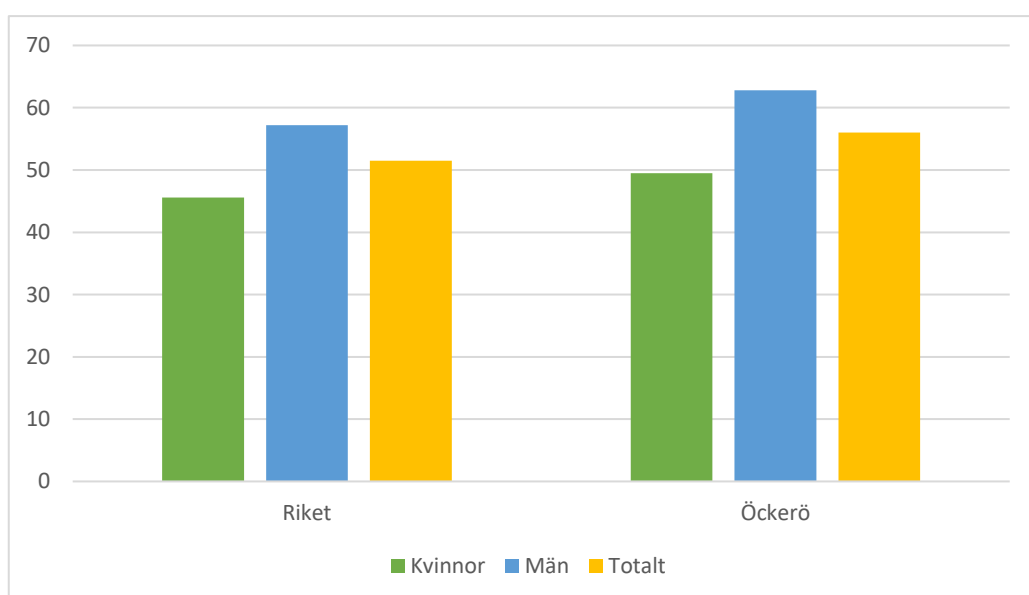
Övervikt och fetma innebär en ökad risk att drabbas av ohälsa och är en av de främsta orsakerna till förlorade friska levnadsår och för tidig död i Sverige. Övervikt beror till största delen på levnadsvanor, som matvanor och fysisk aktivitet. Fetma, eller obesitas, är en komplex och kronisk sjukdom som ofta kräver långsiktig behandling och uppföljning. Sjukdomen är kopplat till genetiska och sociala faktorer, som samspelar med våra levnadsvanor.

Både övervikt och fetma ökar risken för typ 2-diabetes, cancer och hjärt-kärlsjukdom, men även social stigmatisering och dess konsekvenser. För barn och unga med övervikt och fetma är risken stor att övervikt och fetma kvarstår i vuxen ålder, men också att det påverkar den fysiska och psykiska hälsan.

Övervikt och fetma är vanligare bland män än kvinnor men det har skett en ökning bland alla grupper i befolkningen och det finns inga tecken på att utvecklingen håller på att avstanna. Samhällskostnaderna för övervikt och fetma beräknas öka och kommer bestå av olika produktionsförluster på grund av sjukdomsördan hos befolkningen.

I kommunen beräknas 16 procent av befolkningen ha fetma⁸. Andelen i kommunen som har fetma eller övervikt ligger på 56 procent. I gruppen kvinnor är det 49,5 procent som har fetma eller övervikt. Bland gruppen män är det 62,8 procent som har fetma eller övervikt (diagram 6). I Sverige ligger andelen i befolkningen med fetma eller övervikt på 51,5 procent¹².

Diagram 6. Andelen som har övervikt eller fetma i befolkningen (FolkhälsoStudio, 2023).

¹² FolkhälsoStudio (2022). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/faktablad/datavisualisering/>

Det finns skillnad i kostvanor bland olika grupper i Sverige. Bland de som äter frukt och grönt minst tre gånger om dagen är det 26 procent av kvinnorna och bara 14 procent av männen. Skillnaden är också tydlig mellan de med lång utbildning som ligger på 25 procent och de med kort utbildning som har 17 procent. I Öckerö kommunen har 19 procent ett högt intag av frukt och grönt och 28 procent har ett lågt intag⁸.

ANDTS

ANDTS står för alkohol, narkotika, doping, tobak och spel om pengar. Användningen av ANDTS har skadliga konsekvenser för folkhälsan på flera sätt. Det drabbar individer, familjer och hela samhället och handlar om fysisk och psykisk ohälsa, sociala problem och dödsfall. Det går att förebygga ohälsa kopplat till ANDTS och därför är det viktigt att veta hur användningen och ohälsan ser ut inom området för att kunna välja vilka hälsofrämjande och förebyggande insatser som behövs. Det är också viktigt att synliggöra hur användningen och skadorna av ANDTS skiljer sig åt mellan olika grupper i befolkningen.

Under år 2022 kom regeringen med en ny ANDTS strategi. Syftet med strategin är att ange mål och inriktning för hur samhällets insatser inom ANDTS-området ska genomföras, samordnas och följas upp under perioden 2022–2025. Dess övergripande mål är följande;

- minska skadorna av alkohol och spel
- motverka narkotika och dopning
- minska användningen av tobak.

I den nya strategin har man inkluderat spel om pengar, narkotikaklassade läkemedel samt andra nikotinprodukter än tobak. Den betonar mer än tidigare vikten av jämställdhet, jämlikhet och skydd för barn och unga och samverkan mellan myndigheter och andra aktörer för att nå framgång i arbetet.

I strategin bedöms viktiga förutsättningar för att man ska kunna uppnå målen vara att arbetet med narkotikaprevention bör förstärkas och att det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet bör vara en integrerad del av arbetet med strategin. I strategin bedöms även att det övergripande målet för narkotikapolitiken – ett narkotikafritt samhälle bör följas av en nollvision som innebär att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar¹³.

Rökning och snusning bland unga

Marknaden av nikotinprodukter har förändrats de senaste åren i Sverige. När marknaden för cigaretter har gått ner så har tobaksföretag lanserat nya nikotinprodukter på marknaden. En riktad marknadsföring har skett för att nå den unga målgruppen. Marknadsföringen av de nya nikotinprodukterna och en lagstiftning som inte hunnit anpassas i tid har fått en ny generation att bli nikotinanvändare och hamna i ett nikotinberoende.

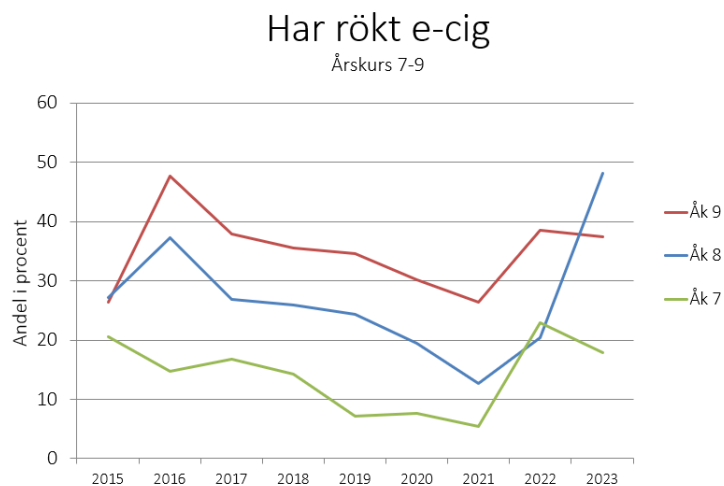
¹³ En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken samt spel om pengar 2022–2025

I kommuners droganeundersökning 2023 har elever som angett att de röker cigaretter minskat och andelen som anger att de aldrig har rökt cigaretter har ökat. I årskurserna 7–9 ligger andelen som har ”provat att röka” på 13,6 procent, ”röker ibland” på 3,4 procent och ”röker dagligen” på 0,5 procent.

Snusning har succesivt minskat sen början av 2000-talet, men har under de senaste åren fått en kraftig uppgång, speciellt för målgruppen flickor. Resultaten från CAN droganeundersökning 2022 tyder på att det framför allt är det vita nikotinsnuset som tilltalar flickorna. Det har skett en kraftig ökning av användandet av e-cigarett bland både flickor och pojkar¹⁶.

I kommunen följer bruket av tobaks och nikotinprodukter samma mönster som i riket. Eleverna i årskurs 7–9 uppgav år 2023 att cirka 25,3 procent har snusat någon gång i livet och 34,3 procent uppgav att de har rökt e-cigarett någon gång i livet. Diagram 7 ger en översiktsbild av bruket de senaste åren¹⁵.

Diagram 7: Andel som har använt e-cigarett i årskurs 7-9. (Droganeundersökning i Öckerö kommun, 2023).

Alkoholkonsumtion bland unga

Bland ungdomar i Sverige i åldern 15–19 år är alkoholkonsumtion den riskfaktor som orsakar flest förlorade friska levnadsår och därmed bidrar till stora samhällskostnader.

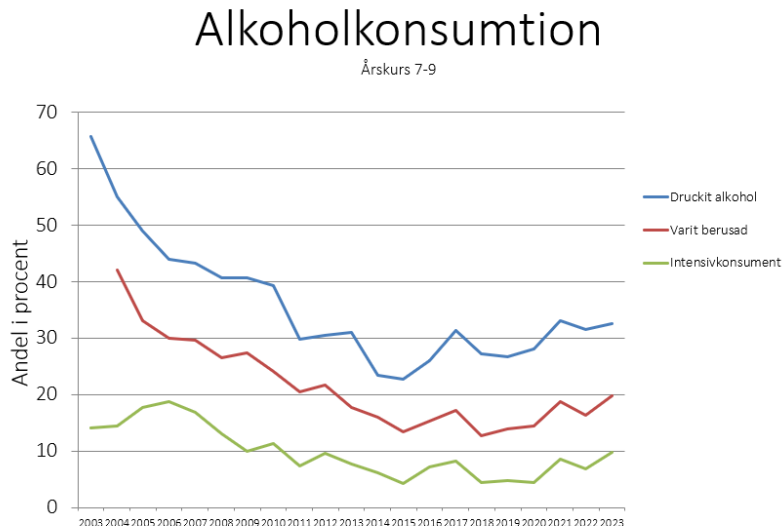
Konsekvenserna för de unga är bland annat att de kan drabbas av beroendesyndrom, självska debeteende, våld, transportolyckor och andra olyckor.

I Sverige har andelen skolelever som någon gång druckit sig berusade minskat sedan mitten på åttiotalet, men Öckerö kommun har minskningen stannat av och ligger högt i jämförelse med våra kranskommuner enligt CAN:s droganeundersökning, 2022. Den samlade statistiken visar på att det finns en ökande trend gällande alkoholkonsumtion hos elever (Diagram 8). I kommunen finns en tydlig könsskillnad bland alkoholkonsumtionen bland unga. Flickor i både årskurs 9 och år 2 på gymnasiet har uppgett att de druckit alkohol i högre utsträckning än jämnåriga pojkar.

De tre vanligaste sätten för eleverna i årskurs 7–9 att få tillgång till alkoholen i kommunen är följande; får från en vuxen som inte är deras vårdnadshavare som köper ut (26,1 procent), tar hemifrån utan lov (24,4 procent) och från kamrater eller kamraters syskon (24,4 procent).

I drogvaneundersökningen för årskurs 7–9 som genomförts av kommunen 2023, har eleverna uppgett att 32,6 procent har druckit alkohol och att 19,7 procent har varit berusade någon gång i sitt liv.^{14,15}

Diagram 8. Alkoholkonsumtion i årskurs 7–9. (Drogvaneundersökning i Öckerö kommun, 2023).

Narkotika bland unga

I kommunens drogvaneundersökning 2023 för årskurs 7–9 år framkom att det var 30,5 procent som uppgav att de har vetskap om vart man får tag på narkotika. Det var 10,8 procent som uppgav att de hade blivit erbjudna narkotika och 1,8 procent hade använt narkotika, detta visar på en nedgång från tidigare mätningar. Undersökningen visar också att fler elever än tidigare år stödjer Sveriges restriktiva narkotikapolitik¹⁴.

Spel om pengar bland unga

Att ha spelproblem som ung ökar risken för att utveckla spelproblem även senare i livet. En viktig förebyggande åtgärd för att motverka spelberoende är att barn och unga inte börjar spela om pengar. I kommunen var det 26 procent av eleverna i årskurs 9 och gymnasiet år 2 som hade spelat om pengar år 2022. Det var fler pojkar än flickor som hade spelat om pengar¹⁶.

Alkohol- och narkotikabruk bland den vuxna befolkningen

För vuxna är alkohol en av de fem främsta riskfaktorerna för sjukdom och för tidig död. Konsumtion av alkohol kan orsaka skador och sociala problem för både den som dricker och för personer i hans omgivning. Risken att drabbas av icke smittsamma sjukdomar ökar vid konsumtion av alkohol, exempelvis beroendesyndrom, blodtrycks-, lever- och flera olika cancersjukdomar. Alkohol ökar även risken som tidigare har nämnts för både avsiktliga skador och för olyckor. Det handlar ofta om självsador samt fall- och transportolyckor. Dödligheten är mer än tre gånger så hög bland män som bland kvinnor. Nationellt kan man

¹⁴ Öckerö kommun (2023). Drogvaneundersökningen Öckerö kommun 2023

¹⁵ CAN (2022) CAN:s nationella skolundersökning 2022

se att konsumtionen av alkohol har gått ner för befolkningen i stort, men för gruppen 65+ år har det skett en ökning från en tidigare låg nivå¹⁶. De många medicinska och sociala skador som orsakas av alkohol leder till mycket lidande och stora kostnader för samhället.

I kommunen har 14 procent av invånarna i åldersgruppen 16+ år riskabla alkoholvanor, detta är samma nivå som har uppmäts som snitt för regionen¹⁷. I en annan mätning från Folkhälsomyndigheten år 2022 för åldersgruppen 18+ ligger andelen i kommunen högre i riskkonsumtionen på 15,8 procent, i jämförelse med riket som ligger på 15,5¹⁸.

I kommunen har 13 procent av befolkningen i åldersgruppen 16+ någon gång testat narkotikapreparat. Det vanligaste narkotikapreparatet som används i Sverige är cannabis och det har skett en ökning både nationellt och i kommunen av andelen som någon gång provat cannabis. En kombination av ökad tillgång, legalisering i andra länder och en mer liberal syn på cannabis i vår omvärld kan vara bidragande faktorer till ökningen.

Kommunen ligger under riket i användning av narkotika. Det finns en könsskillnad i narkotikaanvändningen. Män har angett i högre utsträckning att de någon gång har provat och har brukat cannabis de senaste 12 månaderna i jämförelse med kvinnor⁸.

Läkemedelsförskrivning och användning

Läkemedelsförskrivningen i kommunen har legat högre än riket under en längre tidsperiod vilket har redovisats i de tidigare kartläggningarna. I kartläggningen 2023 har tre olika områden av läkemedlen undersökts; antidepressiva medel, sömn- och lugnande medel och antibiotika.

Antidepressiva medel

Användningen av antidepressiva medel har ökat i kommunen sen den senaste kartläggningen. År 2018 var det 136 användare av antidepressiva per 1000 invånare och år 2022 låg användningen på 157 per 1000 invånare, detta är en ökning med cirka 15 procent på fem år. Det kan jämföras med användningen i Västra Götaland där användningen år 2018 låg på 127 personer per 1000 invånare och 139 invånare per 1000 år 2022, vilket var en ökning på cirka 9 procent. Kvinnor ligger högre än män i användning i samtliga åldersgrupper. Bland gruppen kvinnor 16–29 år har användningen av antidepressiva medel ökat med 38 procent på fem år. Från 119/1000 år 2018 till 164/1000 år 2022. Bland åldersgruppen 85+ år har det skett in mindre ökning men användandet ligger på redan höga nivåer med 415 användare per 1000 invånare 2022. Detta kan jämföras med Västra Götaland där användningen bland åldersgruppen 85+ låg på 383/1000 invånare år 2022¹⁹.

Sömn- och lugnande medel

För regelbunden behandling med sömn- och lugnande medel ligger Öckerö kommun högre än Göteborg och riket. Det har skett en minskning av användningen men kommunen ligger

¹⁶ Folkhälsomyndigheten (2023). <https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/andts/utveckling-inom-andts-anvandning-och-ohalsa/anvandning/alkoholkonsumtion/alkoholkonsumtion-bland-vuxna/>

¹⁷ Hälsa på lika villkor 2022. <https://infogram.com/halsa-pa-lika-villkor-i-vastra-gotaland-2022-1hzj403q0l8yo4p?live>

¹⁸ FolkhälsoStudio (2023-08-03) <https://www.folkhalsomyndigheten.se/faktablad/datavisualisering/>

¹⁹ Västra Götalandsregionen 2023. Data beställt och sammanställt av Koncernstab Digitalisering, Avdelning Data och Analys, Västra Götalandsregionen.

fortfarande högre än snittet i Sverige. Det är 24 procent fler kvinnor än män som behandlas med sömn- och lugnande medel i kommunen ²⁰.

År 2018 var det i kommunen sammanlagt 143 användare per 1000 invånare och år 2022 hade det skett en minskning till 129 per 1000 invånare, vilket är en minskning med cirka 10 procent. Den gruppen som hade den högsta användningen av sömn- och lugnande medel bland invånarna i kommunen var kvinnor i åldern 85+. I åldersgruppen 85+ var det år 2018 711 användare bland 1000 invånare och 2022 var det 614 användare av 1000 invånare, vilket är en minskning av användandet med cirka 14 procent på fem år¹⁹.

Antibiotika

Det har skett en ökning när det kommer till både rapporterad antibiotikaresistens och antibiotikaförsäljningen i Sverige. Den mest oroande ökningen av resistens gäller bakterier med ESBL-CARBA, som kan ge svåra infektioner där behandlingsalternativen är få. Ökningen av anmälningspliktig resistens och antibiotikaanvändning kan delvis bero på en återgång till läget före covid-19-pandemin när det gäller resande och kontakter, som medförde fler infektioner under året jämfört med 2020 och 2021. Men problemen med resistens kan inte bara förklaras med detta och därför finns ett behov av ett fortsatt systematiskt arbete på nationell nivå ^{21,22}.

Antibiotikaförsäljningen gick ner under pandemiåren 2020–2021 men från och med 2022 har den ökat igen. Förklaringarna är flera bland annat att restriktionerna under pandemin minskade infektionerna samt att färre sökt sig till sjukvården. I Öckerö låg försäljningen på 218,5 recept per 1000 invånare 2021 och år 2022 låg den på 241,1 recept per 1000 invånare, detta ger en ökning på ca 10 procent på ett år. Samma jämförelse med Västra Götalandsregionen visar att det år 2021 låg på 214,7 recept per 1000 invånare och att det har ökat till 233,9 recept per 1000 invånare. Det finns en tydlig skillnad mellan kvinnor och män där utskrivningen är högre till kvinnor ²³.

Utbildning och arbetsliv

Kunskaper och kompetenser utvecklas genom olika former av lärande under livet och har ett starkt samband med människors förutsättningar för en god hälsa. Skolan är en arena som når alla barn och unga och ger dem kunskaper om hälsa som de kan ha med sig hela livet. Den obligatoriska grundskolan lägger grunden för vidare studier och de flesta unga i Sverige påbörjar gymnasiestudier. Unga som saknar slutbetyg från gymnasieskolan har sämre möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden och detta kan i sin tur minska möjligheterna till god hälsa under resten av livet²⁴. I Agenda 2030 finns mål 4 - God utbildning för alla. I målet fastställs att utbildning av god kvalitet för alla är en av de viktigaste grunderna för

²⁰ Kolada (2023-08-03). <https://www.kolada.se/verktyg/fri-sokning/?kpis=69254&years=30200,30199,30198&municipals=16671,16699,27504&rows=municipal,kpi,gender&visualization=map-chart&scale=red-yellow-green&interval=25-50-25&focus=16699>

²¹ Folkhälsomyndigheten (2023-06-28) <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittydd-beredskap/antibiotika-och-antibiotikaresistens/>

²² <https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittydd-beredskap/smittsamma-sjukdomar/esblcarba/>

²³ <https://www.kolada.se/verktyg/fri-sokning/?kpis=92799&years=30200,30199,30198&municipals=16671,27504&rows=municipal,kpi,gender&visualization=map-chart&scale=red-yellow-green&interval=25-50-25&focus=27504>

²⁴ Folkhälsomyndigheten (2023-08-04) <https://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/folkhalsan-i-sverige/resultat/kompetenser-kunskaper-och-utbildning/>

välstånd, hälsa och jämställdhet och en viktig förutsättning för att vi som samhälle ska klara framtidens utmaningar²⁵.

I kommunen har andelen elever som har en avklarad gymnasieutbildning inom fyra år i kommunen sjunkit från 80 procent 2021 till 74 procent 2022 och ligger nu på samma nivå som snittet i riket. Det finns könsskillnad i utbildningsgraden då det är fler flickor än pojkar som har gymnasiebehörighet.

Över tid har andelen invånare med eftergymnasial utbildning i kommunen ökat och ligger nu på 42 procent. Dock har något färre personer eftergymnasial utbildning i kommunen jämfört med regionen och riket. Det är fler kvinnor än män som har eftergymnasial utbildning som högsta avklarade utbildning.

Andelen arbetslösa minskade under 2022 i riket. I kommunen är arbetslösheten lägre jämfört med både regionen och riket. I Öckerö är andelen öppet arbetslösa och sökande i program 2,3 procent^{26, 27} och ligger under snittet i GR som ligger på 4,6 procent och riket som ligger på 5,4 procent. Unga personer i åldern 20–24 år har högst andel arbetslöshet, och

fler män än kvinnor i den åldern är arbetslösa. Andelen unga personer (17–24 år) som varken studerar eller arbetar är färre i kommunen jämfört med riket. Antal sysselsatta i kommunen år 2022 var 6262 och av dessa var 3110 kvinnor och 3215 män²⁸. För att skydda enskilda personers uppgifter i den redovisade statistiken använder SCB en statistisk metod. På grund av detta är inte alltid de redovisade totalerna lika med summan av de redovisade delar, det är därför finns det en differens i det redovisade talet jämfört med antalet i könsuppdelningen.

Andelen sysselsatta är lägre bland personer med funktionsnedsättning än i övriga befolkningen. Sysselsatta personer med funktionsnedsättning har också i mindre utsträckning fasta heltidsanställningar och arbetar mer sällan i yrken med krav på fördjupad högskolekompetens samt i chefsyrken. En av tre personer med funktionsnedsättning har någon gång utsatts för diskriminering i arbetslivet i samband med sin funktionsnedsättning²⁹.

Andelen inskrivna arbetssökande med funktionsnedsättning av det totala antalet arbetslösa har ökat de senaste åren i kommunen och låg på 24 procent (2022) och ligger högre än genomsnittet i GR som ligger på 21 och riket som helhet på 18 procent. I kommunen har antalet deltagare i särskilda insatser minskat gradvis under 2020 och 2021 men har sen ökat igen under 2022³⁰.

Inflytande, trivsel och trygghet

Att invånarna i kommunen upplever att de är trygga, trivs och har inflytande är viktigt. I SCB:s senaste medborgarundersökning (2022) framkom att 24,1 procent upplever att man har mycket eller ganska stora möjligheter till insyn och inflytande över kommunens beslut

²⁵ Regeringskansliet - Agenda 2030 (2023-08-04) <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/agenda-2030-mal-4-god-utbildning-for-alla/>

²⁶ Forskning och utveckling i Väst, 2023

²⁷ Arbetsförmedlingen, 2023

²⁸ SCB, 2023.

²⁹ Rapporten *Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2022* <https://www.scb.se/publikation/50537>

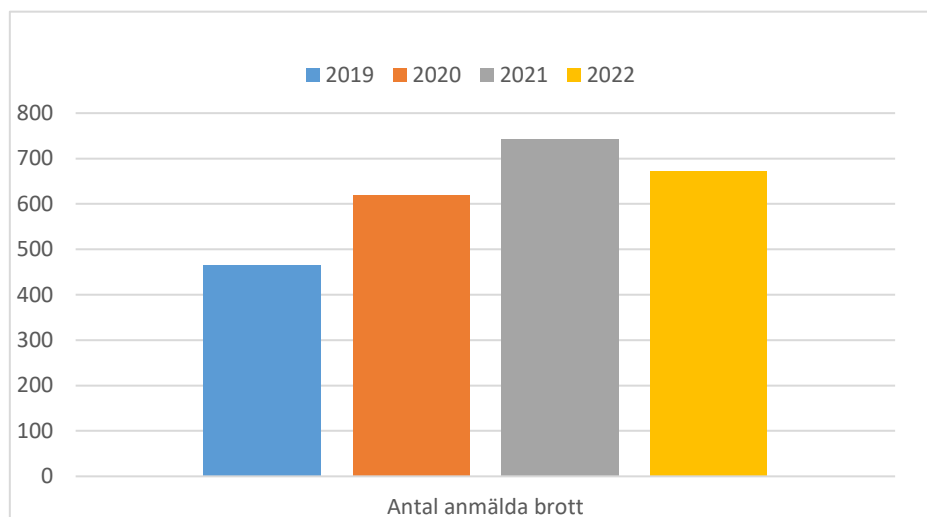
³⁰ PPT presentation *Statistikunderlag för analys av målgruppens behov*. Samordningsförbundet Älv och Kust, 2023-05-04.

och verksamheter. I samma undersökning uppgav de svarande att 100 procent kände sig säkra när de var utomhus i området de bor under dagtid och 98 procent när de var mörkt ute. Det var enbart 19 procent som tyckte att polisens närvaro i kommunen var ganska bra eller mycket bra, vilket är lågt i jämförelse med riket som ligger runt 55 procent ³¹. Under 2022 anmäldes 672 brott i kommunen, vilket är en minskning från föregående år ³². En översikt från de fyra senaste åren är illustrerad i diagram 9.

Det var cirka 95 procent som tyckte att räddningstjänsten fungerade ganska eller mycket bra i kommunen.

Bland de svarande var det 99,2 procent som tyckte att kommunen är en mycket eller ganska bra plats att leva och bo på och 76,8 procent rekommendera andra som inte bor i kommunen att flytta hit ¹³.

Diagram 9. Anmälda brott i Öckerö kommun 2019 – 2022.

Erfarenheter och reflektioner

I kommunen under Socialförvaltningen finns *Team folkhälsa*. Teamet består av en folkhälsoutvecklare, en dietist och en aktivitetssamordnare. Medarbetarna arbetar både med gemensamma uppdrag och enskilt utifrån deras riktade professioner. Både det strategiska folkhälsoarbetet och det praktiska genomförs kontinuerligt. Syftet med teamet är att samla kompetens för att främja samverkan och utveckling kring området folkhälsa i kommunen.

I kommunen finns ett tvärsektoriellt sammansatt råd för samverkan - *Råd för folkhälsa och social hållbarhet*. I rådet finns förtroendevalda, representanter från hälso- och sjukvården och tjänstemän. Deltagande förtroendevalda och tjänstepersoner i rådet ansvarar för att ta med sig erfarenhet och kunskap från sina respektive nämnder/styrelser/förvaltningar till rådet samt att återföra rådets arbete tillbaka till dessa. Rådet startades upp under våren 2023.

³¹ PPT presentation *Vad tycker medborgarna i Öckerö om sin kommun*. SCB:s medborgarundersökning 2022.

³² (Brå, 2023).

Som tidigare har nämnts i kartläggningen så står Öckerö kommun för flera utmaningar gällande folkhälsan utifrån demografin men också ett utmanande ekonomiskt läge för de kommande åren. För att komplettera statistiken som har tagits fram i kartläggningen har samtal förts med olika medarbetare på verksamheter som har spetskompetens och möter kommunens befolkning i sina roller. Eftersom uppdraget med kartläggningen har begränsade resurser har ett urval gjorts för att det ska bli en god nutidsbild samt att de olika berättelserna ska kunna komplettera varandra. Medarbetarna har i vissa fall arbetat med flera olika områden i kommunen men har för kartläggningen fått berätta om delar av verksamheter utifrån specifika ämnen.

Familjecentralen Navet

Verksamheten hade bara varit igång drygt ett år innan den fick stänga ner stor del av sin verksamhet till följd av pandemin och restriktionerna som rådde. Under 2022 blev det en nystart och de upplever idag att Familjecentralen har ett bra nuläge och är uppskattad. De försöker hela tiden utveckla samarbeten både internt och externt. De får till sig av besökarna att Öppna förskolan är en omtyckt mötesplats. Öppna förskolan har cirka 20–25 besökare per dag. Deras ABC-utbildningen fick inga anmälningar under våren men de hoppas att intresset ska vara större om de anpassar tiden nästa omgång. Grupper med spädbarnsmassagen har varit populärt.

De har geografiska utmaningarna med att få deltagare från öar som inte har vägförbindelse med varandra. Flest besökare kommer från Hönö, Öckerö, Fotö och Kalvsund. De tycker att det är viktigt att inte konkurrera med kyrkornas verksamheter för småbarnsföräldrar utan komplettera. De ser det som en styrka att de har både bibliotek, BVC och Öppna förskolan i samma hus. Bland de grupper som de har svårt att nå ut till finns de föräldrar med psykisk ohälsa eller ett utanförskap med exempelvis språkbarriärer. BVC försöker lotsa dem till öppna förskolan men det är svårt att få kontinuitet i besöken bland dessa grupper.

Föräldrarådgivning

Området som rådgivaren arbetar inom är relationen mellan barn och föräldrar. De flesta föräldrarna som kommer till verksamheten har det bra ställt och har möjlighet till barnpassning och socialt stöd/utbyggt nätverk. Problematiken är att nå ut till de grupper som inte har ett socialt nätverk och som behöver hjälp. Denna gruppen som kan ha störst behov väljer att inte komma.

Elevhälsan

Elevhälsan möter elever i grundskolan i åldersspannet 6–16 år. Det beskrivs finnas olika utmaningar utifrån de yngre och äldre eleverna. Bland de yngre kan de se att de påverkade av samma faktorer som de äldre men att det tar andra uttryck. Generellt ser de ett behov av att arbeta mer förebyggande med elevhälsan. De finns många barn i kommunen som är fysiskt aktiva och med i föreningar men också en grupp som inte är engagerad i föreningslivet är stillasittande och fysiskt inaktiva. På individ- och gruppnivå arbetar skolsköterskorna med att

främja elevernas hälsa. Elevhälsan ser positivt på satsningen Fritidsbanken skola utifrån att främja fysisk aktivitet och även satsningen PULS och Stödgruppen för barn - Skilda världar.

Bland de yngre barnen i låg och mellanstadiet kan elevhälsan se att det finns en ökad ångestproblematik och där pojkar som mår dåligt kan bli mer utåtagerande medan flickors dåliga mående sällan märks eller uppmärksammas under lågstadiet. Bland tonåringarna ser de en högre grad av elever som har ångestproblematik och psykisk ohälsa. Det är fler flickor än pojkar som söker hjälp. De har många ärenden som relaterat till stress över bland annat deras framtid, utseende och utbildning. De märker även av att fler uppger att de saknar en nära vuxen att anförtro sig till och att det finns ett stort behov hos många ungdomar att få en samtalskontakt med kurator på enheten. Det uppges finnas en brist på tid hos psykolog i kommunen för att kunna arbeta mer förebyggande och hälsofrämjande och med handledande insatser. Bland eleverna i högstadiet kan de se att den problematiska frånvaron ökar och det finns behov av fler tidiga insatser kopplat till frånvaro.

Inom elevhälsan upplever man att det finns fler elever som inte har beredskap för svängningar i livet, små saker kan tas väldigt stort. De kan se att det finns behov av att eleverna får bättre verktyg för att kunna hantera konflikter och sorg. De upplever även att vårdnadshavare har svårt att hantera när deras tonåring inte mår bra. De ser ett behov av att föräldrarna blir stärka i deras föräldraskap.

Det beskrivs även finnas en strukturell problematik i samhället med att individer med annan sexuell läggning blir exkluderade och ifrågasatta och att denna kultur återspeglas bland eleverna på skolorna. Det finns en grabbig jargong och machokulturen som beskrivs som ett återkommande problem. Det har under en längre period skett omfattande skadegörelse mot skolorna vilket skapar otrygghet.

Elevhälsan märker inte av någon ökning av droger eller alkohol bland eleverna de senaste åren men ser däremot att det skett en kraftig ökning av E-cigarett/Vape och vitt snus och att det har gått ner i åldrarna.

Drogförebyggarna

Drogförebyggarna beskriver att det finns många friskfaktorer i vår kommun med ett starkt föreningsliv och en hög upplevd trygghet. Bland ungdomar kan de se att trenderna gällande ANDTS har varit relativt oförändrade de senaste fem åren förutom när det kommer till nikotinprodukter. Det har skett en stor ökning av användandet av e-cigarett och det vita snuset bland ungdomar i kommunen vilket de ser som oroande. De kan också se att bland de unga som dricker så dricker de större mängder. De understryker att det är viktigt att arbeta mer med gränssättningen och att arbeta med tidigt upptäckt. De ser också ett behov av mer uppsökande verksamhet i kommunen till barn och ungdomar även på dagtid då nattvandringen inte räcker till för att bygga upp relationer över tid. De vill även synliggöra att det brottsförebyggande arbetet med skola, socialtjänst, polis och fritid (SSPF) inte är vattentätt och att det behövs mer samordning för att stötta barnen/unga i kommunen.

Kultur och fritid

I samtal med två medarbetare och en chef från *Kultur och fritid* beskriver att föreningslivet i Öckerö kommun är starkt och varierat. Cirka 70 föreningar finns registrerade i kommunen och det är cirka 16 000 medlemskap registrerade på dessa föreningar tillsammans. Oavsett vilken ö som invånarna bor på så är de lokala föreningarna viktiga för öns sammanhållning och identitet. Föreningarna engagerar medborgare i alla åldrar med olika aktiviteter som främjar folkhälsan både psykosocialt och rörelsemässigt. Föreningarna i kommunen är fördelade på 30 idrottsföreningar; 15 kultur och hembygdsföreningar, 10 religiösa förening, 3 pensionärsföreningar och 13 övriga föreningar.

En stor andel av kommunens barn och unga är aktiva i någon förening på öarna och det finns gott om lokaler och planer för att bedriva sin aktivitet i. Det finns dock utmaningar i kommunen att hitta träningstider som passar alla, främst när ungdomarna kommer upp i gymnasieåldern och de flesta börjar pendla till skolor i Göteborg. Där kan man också se ett visst tapp hos föreningarna och svårigheter att behålla dessa aktiva i föreningen. En utmaning för kommunen är också att hitta ytor och aktiviteter som inspirerar invånare till spontanidrott och rörelse. Det finns också en utmaning i att försöka få till ännu mer bredd i föreningslivet främst inom kulturdelen.

Öckerö fritidsgård ligger separat i den gamla "läkarvillan" vid färjeläget på Öckerö, en strategiskt bra placering för tillgängligheten. Fritidsgården har öppen verksamhet 6 kvällar i veckan med öppettider till klockan 21.00 på måndag – torsdag och till klockan 23.00 på fredag och lördag. Den öppna verksamheten riktar sig till ungdomar som är mellan 13 – 19 år (årskurs 7 till årskurs 3 på gymnasiet).

Fritidsgården har en lugn atmosfär där ungdomarna kan ha en trygg och inspirerande miljö. Ungdomarna kan använda ateljén, spela instrument i studion, spela bordtennis eller biljard, använda speldatorerna, göra läxor, driva projekt eller bara umgås.

En utmaning under 2023 för den öppna verksamheten har varit att få ungdomar till fritidsgården på fredagar och lördagar. Gymnasieelever som inte går på den kommunala gymnasieskolan har också varit svåra att få till fritidsgården under den öppna verksamheten 2023.

Personalen på fritidsgården bedriver också gruppverksamhet både genomförd av personalen men också grupper som drivs av ungdomarna själva. Grupperna driver bland annat cafét på fritidsgården och beslutar om ungdomspeng som ungdomarna kan söka. Vidare visar sig personalen på skolorna för att eleverna ska lära känna de som jobbar på fritidsgården.

I kommunen är det 270 deltagande barn i kulturskolan. I kulturskolan bedrivs drama, dans, musikproduktion och möjligheter att lära sig många olika instrument. I huvudsak bedrivs kulturskolans verksamhet i anslutning till skolorna på Björkö, Öckerö och Hönö.

Etablering

Etableringsverksamheten är i omställning utifrån att färre nyanlända kommer till kommunen och de har behövt skala ner, samtidigt som de är av vikt att de håller uppe samma service för målgruppen. Etableringsverksamheten påverkas av de nationella beslut som fattas och är direkt påverkad av världsläget, vilket kan vara svårt att förutse med en orolig omvärld. Det är

en utmaning för verksamheten att kunna skala ner och upp. Verksamheten kan lägga fram önskemål till migrationsverket utifrån de förutsättningarna som råder med exempelvis boende i kommunen, men det tas inte alltid hänsyn till av migrationsverket, vilket kan medföra utmaningar.

En central del för att arbeta långsiktigt och hållbart beskrivs vara att kommunen erbjuder en bättre boendelösning som är mer långsiktig. För att man ska kunna lyckas som nyanländ i kommunen behövs det finnas en trygg bostad och idag tas detta ifrån dem efter två år när boendekontraktet går ut utifrån bosättningslagen. Det beskrivs vara en svårighet att hitta eget boende i kommunen vilket gör att målgruppen i många fall väljer att flytta vidare från kommunen.

Stöd och behandling

I dagsläget är enheten Stöd och behandling delvis underbemannad vilket medför utmaningar då de arbetar med många olika frågor och uppdragen spretar. De ser att det är centralt att arbeta mer med att stärka samarbetet med andra enheter och nå ut med information om att de finns och deras arbete även organisatoriskt, detta för att kunna möta utmaningarna framöver. På enheten har de sett att det finns en problematik med att personer söker hjälp i ett sent stadium då problemen är stora för individen och även ibland närstående, detta för att det finns ett stigma kring området och även en oro att sekretessen inte fungerar i kommunen. Inom områdena *våld i nära relationer* och *missbruk* vill de nå ut mer, även för de som utför misshandel.

Ett viktigt arbete är samarbete med skolan när det kommer till närvaro, men där det beskrivs vara utmaningar gällande implementeringsarbetet när skolornas ekonomiska förutsättningar har försämrats. Ett annat område som anses viktigt för det långsiktiga arbetet är att försöka främja samarbetet i kommunen gällande målgruppen unga och unga vuxna (16–25 år) som står utanför utbildning och yrkesliv och faller mellan stolarna. De är därför centralt att mer behöver satsas på det förebyggande arbetet med exempelvis föräldraskapsstöd till tonårsföräldrar. Från september 2023 kommer *Servicetelefonen* att vara bemannad två dagar i veckan som ett stöd med låg tröskel för att fler ska söka stöd i tid.

Anhörigstödet beskrivs vara viktigt utifrån att anhöriga kan vara i en utsatt situation och kan också vara bidragande till att en person kan fortsätta sitt destruktiva beteende/beroende. Anhörigstödet har en åldersgräns på 65 år vilket beskrivs i vissa fall vara problematiskt då individer kan falla mellan stolarna.

Närhälsan rehab

Verksamheten beskrivs ha en stor belastning samtidigt som de har svårt att öka kapaciteten på grund av att det finns svårigheter att rekrytera nya medarbetare. Det har idag fler patienter med svårare problematik vilket också har ökat behoven av mer vidareutbildning hos personalen. De märker över lag att de fått fler patienter med svårare psykisk ohälsa kombinerat med diagnoser. De understryker också att kommunens demografiska utmaning med en större andel äldre i befolkningen påverkar dem med fler äldre som behöver vård.

De senaste åren har de fått ett bättre samarbete kring kvinnohälsan och kan idag hjälpa fler med urinkontinens, bäckensmärta, hormonpåverkan med till exempel menssmärta och PMS. De hjälper även fler i patientgruppen barn och unga. De hade velat få fler digitala lösningar men upplever att det är utmaningar att få både personal och patienter att använda de verktyg de har. De upplever att det finns ett behov av att arbeta mer taktiskt med att få patienterna in i rätt tid, då det krävs mindre vård och de får tid för fler, nu söker många patienter vård sent med mer komplex bild. Det finns därför ett behov av mer samverkan för att nå dessa grupper, speciellt barn och unga. Närhälsan rehab hade exempelvis velat samarbeta mer med Elevhälsan på skolorna för att fånga upp de elever som inte är med på gympan och är fysiskt inaktiva för att ge dem bra verktyg för att främja deras hälsa.

Anhörigsamordnare

Anhörigsamordnaren möter många i åldersgruppen äldre i sin roll och beskriver att det görs många bra satsningar i kommunen, det finns också ett brett föreningsliv som är betydelsefullt för många invånare.

I kommunen finns en träffpunkt och dagverksamhet som erbjuder aktiviteter och social gemenskap. Satsningen *Senior sport school* är ett hälsoäventyr för alla som fyllt 60 år och som vill prova på olika aktiviteter. Resursen *Digitalt stöd i hemmet* är uppskattat samt erbjuds alla som är 75 år och äldre. För resor med kollektivtrafiken finns *Seniorkortet*, vilket innebär att äldre får åka kollektivt kostnadsfritt dygnet runt i zon A. För anhöriga till en närstående som behöver hjälp i vardagen erbjuds anhöriggrupper, utbildningar samt bad. Informativa- och hälsofrämjande hembesök för kommunens 80-åringar erbjuds också.

Något som efterfrågas av de äldre invånarna är att få tillbaka den tidigare satsningen Hemfixarna, detta bland annat för att motverka fallolyckor i hemmet.

Samordnaren beskriver att det finns demografiska utmaningar i kommunen och en allt större del äldre i befolkningen. Det är en utmaning att alla äldre i kommunen ska ha samma möjlighet att ta del av det som erbjuds, men det är viktigt för att motverka psykisk ohälsa och ofrivillig ensamhet. Det finns flera områden i kommunen där seniorer upplever att det är långa avstånd eller svårtillgängligt till busshållplatser och alla har inte anhöriga som kan hjälpa till. Möjligheten för äldre att åka färdtjänst gäller inte alla då det krävs att man ansöker och beviljas färdtjänst, för många är det också en kostnadsfråga då tjänsten upplevs dyr. Därför efterfrågar många äldre att *Flexlinjen* som tidigare fanns i kommunen startas upp igen, detta för att möjliggör att fler äldre ska kunna känna sig delaktiga i samhället och finna meningsfullhet i livet.

Slutligen

I kartläggningen har kommunens folkhälsa presenterats. Utifrån den information som har samlats in synliggör att det görs mycket arbete i kommunen som har gett positivt resultat på befolkningens hälsa. Det framkommer också att det är viktigt att kommun arbetar långsiktigt för att främja befolkningens hälsa utifrån de utmaningar som vi upplever i kommunen och de utmaningar som ligger framför oss. I kartläggningen synliggörs även vikten av att insatser behöver bedrivas på olika sätt för olika målgrupper.

De prioriterade områden för folkhälsoarbetet som togs fram för kartläggningen 2019 kvarstår men med vissa justeringar. Dessa prioriterade områden går i linje med folkhälsoavtalet. Förändringar som har gjorts i de prioriterade områdena är att inkludera målgrupperna unga och funktionsnedsatta i arbetet med den ofrivilliga ensamheten samt att lyfta fram användningen av antibiotika under läkemedelsanvändning. De fem prioriterade områdena under 2023–2026 är följande;

Barn och ungas uppväxtvillkor - En god start i livet är avgörande för barns livsvillkor och hälsa, både under uppväxten och senare i vuxenlivet. Att få en god start i livet med goda ekonomiska och fysiska uppväxtvillkor, trygga relationer till vuxna, goda kamratrelationer samt lek och lärande, är viktigt för att uppnå kognitiva, mentala, sociala och motoriska färdigheter.

Psykisk hälsa - Psykisk hälsa kan beskrivas som en tillgång eller resurs som möjliggör för oss människor att må bra och uppnå vår fulla potential. Den psykiska ohälsan ökar såväl i Öckerö kommun som i övriga kommuner i Sverige. Kvinnor/flickor uppger i större utsträckning att de lider av psykisk ohälsa.

Övervikt och fetma - Övervikt och fetma innebär en ökad risk att drabbas av ohälsa och är en av de främsta orsakerna till förlorade friska levnadsår och för tidig död i Sverige. Övervikt och fetma ökar i stort sett i alla åldrar i landet och det finns inga tecken på att utvecklingen håller på att avstanna.

Ofrivillig ensamhet - Ofrivillig ensamhet innebär en ökad risk för att utveckla hjärt- och kärlsjukdomar, stroke och demens. Risken ökar också för psykiska problem och självmord. De grupperna som upplever högst andel ofrivillig ensamhet är unga mellan 16–29 år, äldre 85 år+ och personer med funktionsnedsättningar.

Läkemedelsanvändning - En överanvändning eller felanvändning av läkemedel kan öka risken för att personer får biverkningar, att mer läkemedelssubstanser hamnar i miljön samt att antibiotika frambringa resistensutveckling. Öckerö kommun har högre användning av antidepressiva medel, sömn- och lugnande medel och antibiotika än i riket. Det är fler kvinnor än män som förskrivs och använder dessa läkemedel.